

המקור בפרשה: עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין וכו' (מגילה ל"א ב')

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

דבר העורך

מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

ראשי הישיבות

בני תורה, העמלים כל השנה על השגת דרגות נעלות בהכנת ועמקות התורה, בדקדוק המצוות ובשלימות המעשה על כל צעד ושעל, בודאי ערוכים ומוכנים לעבודת ימים אלו של חודש אלול, על כל משמעותיותו המיוחדת. כניסה אל היכלי הישיבות בימים אלו, מלמדת עד כמה עמוקה המשמעות של החודש הזה בעורקייהם של עמלי התורה, בני החייל, נבחרים ובכירי האנושות עלי אדמות, עד כמה עומק הרצינות שבה הם נוטלים את המשימה הגדולה והחשובה, לערוך את חשבון הנפש, לחפש את העלייה, להודק עוד בשלימות, להתכונן כראוי ליום המלכת ד' בבחינה הנעלית והגבוהה ביותר.

אולם יש לשים לב לעובדה כי גם אלו שאינם עדיין שומת"מ מתחברים בחיבור נפלא ומרומם לימים אלו של חשבון הנפש, לימי הרחמים והדין.

מפליא, שיום כיפור מצוי בקונצנזוס הרחב ביותר של העם היהודי בכל מקום שהוא. רוב היהודים בעולם צמים ביום כיפור, מבקרים בבית הכנסת ביום כיפור, מבקשים את הסליחה ואת המחילה.

והלא דבר הוא.

היה מובן אילו הכל היום מתחברים לחג הסוכות או לחג החנוכה בהסכמה רחבה מאד, או לחגים אחרים שמסמלים מבטאים שמחה, מנהגים שמחים, מצוות שיש בהם משום חגיגות כלשהי.

אולם יום כיפור הינו יום של תענית, של צום, של פחד הדין, של תפילה מרובה בבית הכנסת. מדוע אפוא דווקא יום זה מחבר סביבו כל יהודי באשר הוא.

אין זאת, - ואומר הרש"ד הירש - אלא שיום הכיפורים מסמל את שלימות כל הניסים המסומלים על ידי החגים השונים. יום הכיפורים הוא היום שבו אומר בורא העולם לבניו, העם הנבחר, כי הוא מוכן להתחלה חדשה, למרות מה שנגזר או מה שנעשה.

יום הכיפורים מסמל את התחיה האפשרית בכל מצב ובכל זמן לכל יחיד, לעשות את חשבון נפשו ולהתחיל ידך חדש, לשכוח את העבר ולהתחיל בעתיד של עשיית הטוב, עשיית רצון ד'.

כל יהודי, בעומק נפשו ונשמתו ובכל מצב, היה רוצה והינו שואף תדיר - לעשות רצון ד', אלא שכל אחד בדרכו נכשל לעיתים, מרגיש הוא בכישלון, חש הוא בריחוק מהקב"ה העושה עימו אך טוב כל העת.

החיבור הרגשי ליום הקדוש הזה, לתקופה שקדמת לו, טבועה בנשמתו של כל יהודי, שכן הוא נכסף לרגע ולהזדמנות שבה הוא יוכל לפתוח את אותו דף חדש, לעשות מעשה ואילך את כל המעשים באופן המושלם והנעלה.

ובני התורה בדרגתם הנעלית, בוודאי שהדפים החדשים שלהם, הינם ברמה שונה לגמרי, שכן אצלם מדובר בדרגות זיכרון ואור של דפים מאירים יותר, מזוככים ומרוממים, שיש בהם קיבוצ ד' על ידי עבודתו בלב שלם בדרגה הנעלה והגבוהה יותר.

מנהל מחק ה"ו
1961

הברכות יבואו במהרה

ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול ה' אלקיך (כ"ח ב'). והנה גבי ברכות כתיב והשיגך חסר וי"ו, אבל לגבי קללות כתיב (לקמן כ"ח ט"ו) ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך, מלא עם וי"ו. וי"ל על פי דברי רש"י בפ' נושא גבי ברכת כהנים, וכתיב שם אמור להם מלא וי"ו, ופירש"י דהא דכתיב מלא היינו לומר שלא תברכם בחפזון ובבהלות אלא בכוונה ובלב שלם. ומבואר דחסר וי"ו מורה על חפזון ובהלה ומלא מורה על מתינות. ולפ"ז נראה דלכן אצל הברכות כתיב והשיגך חסר וי"ו, דהברכות יבואו אליכם במהרה, אבל אצל הקללות כתיב והשיגוך מלא שיבואו במתינות, כמ"ש בקידושין כ' א' לא באת לידו עד שמוכר כו', וכן בת"כ גבי נגעים בתחילה באין על ביתו ואח"כ על בגדיו וכו', ובמדרש רות אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ובירושלמי תענית פ"ב ה"א באים מארץ מרוחק.

(ע"פ טעמא דקרא)

מלעות אס קראוהו, דשומר מצוה לא ידע דבר רע, וקדינן רק על המסרוב לעלות כשקראוהו שח"ו יקצור חייו רח"ל. אבל בנידון דידן קראוהו והוא עלה, והגבאי לא דחה אותו מעלייתו, אלא התנצל בפניו על טעותו, וכיבדו בזה במה שמנעהו לעלות, אלא ביקשו להמתין ומנע בזה מכולם עגמ"נ שהאורח התי"ח ייקרא לתוכחה דוקא, וגם זה נגד המנהג שהבעל קורא עולה, שכבר נשתרש מנהג זה בינינו, לכן לעני"ד כתורה עשו לתי"ח האורח. והשי"ת היפוך לכל ישראל את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקיך אכי"ר (משנת יוסף ח"ט סי' נ')

הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א ראש ישיבת שומרי החומות

קריאת התוכחה לת"ח אורח

ע"ד השאלה שבש"ק בחוקותי בא אורח ת"ח לביהמ"ד, ורצה הגבאי לכבדו ולקראתו לעלות לשלישי לס"ת, ואחרי שקראו נזכר שלשלישי קוראים התוכחה, ונהוג שהבעל קורא עולה כדאיתא במשנ"ב (סי' תכ"ח סק"י"ז). ומשעלה האורח התנצל הגבאי לפניו על טעותו, ואמר לו להמתין על הבימה לעליית הרביעי, על סמך מ"ש בשו"ע (סי' קל"ה ג') שאם עלה ישראל במקום כהן, ונכנס כהן לפני שאמר הישראל את הברכה, יעמוד הישראל בתיבה עד אחרי כהן ולוי, ואז יעלה, והטעם כבמשנ"ב (סק"י"ב) כדי שלא יתבייש. וא"כ כמ"כ כאן, כדי שלא יתבייש יעמוד וימתין עד לרביעי.

לעני"ד טוב עשה הגבאי, לכבודו של תלמיד חכם אורח, שבדאי נגאי גדול היה לו שקראוהו דוקא לתוכחה, ובלי ספק היה לו חלישות הדעת מזה אם היה עולה. והמנהג שהשי"ח קורא עולה הוא כנ"ל במשנ"ב ממג"א (סי' תכ"ח סק"י"ח) בשם מהרי"ל שהקפיד על זה שלא לעלות לתורה לתוכחה.

וברמ"א שם (תכ"ח ו') כתב שנהגין שלא לקרות אחד בשמו אלא קורין מי שירצה, עכ"ל הרמ"א, והמשנ"ב ובבה"ל שם נדחק שר"ל שקראו בשמו למי שידעו שמסכים לכך. אבל אכן יש מקומות שנהגו לקרות בזה הלשון "יעמוד מי שירצה", ועלה איש מסכן ואביון, ולשבת הבאה נתנו לו עליה חשובה או מפטיר, או עלה מי שלא הקפיד וסמך עצמו על שומר מצוה לא ידע דבר רע. ובגליציה (כמו בעלו וכדומה) קורין התוכחה "בלא גברא" עם הפסוקים שלפניה ושלאחריה, ומהרש"ם בדעת תורה (תכ"ח ו') הביא כן משו"ת הר הכרמל (חלק או"ח סי' י"ב).

לעומת זאת כתוב בשער הכוונות (דף עג'): שרבינו האר"י הקדוש ז"ל עלה בפ' בחוקותי וקרא בפיו בקול רם הקללות, כחכמי קהלות ספרד עכ"ל. ור"ל שכן נהגו חכמי הספרדין, כמ"ש הכנה"ג מובא בכף החיים (תכח, לה), וטעם המנהג שאין ראוי להוכיח אלא הגדול שבהם עכ"ד. ואצל האר"י ז"ל י"ל טעם נוסף, כי הוא הקדוש קרא התוכחה על דרך המתקה, והמתיק בזה הדינים בשרשם, [וכמו שהבן איש חי חיבר ספר נחמת ציון בו פירש כל מגילת איכה בדרך נחמה לטובה].

אבל הני מילי לפי המנהג המקורי בגמ' שכל עולה לתורה קרא בעצמו הפרשה שלו, דלפ"ז בתוכחה היה נראה כאילו הוא קורא מול הציבור, ולכן נתנוהו להרב, שהוא הראוי להוכיח [או להמתיק]. אבל למנהגינו שהבעל קורא עומד ע"י העולה לתורה, ונראה כאילו קורא אליו את התוכחה, לכן גם רב אינו עולה לתוכחה, ומשו"ה קפדינן כהמהרי"ל לא לעלות. [וראית רב שקראוהו לעלות לתורה בעליה שלפני התוכחה, ואח"כ קראו להשי"ח הבעל קורא, והרב לא המתין עד סוף עליית השי"ח, כי לא רצה לעמוד על ידו בקריאת התוכחה, וירד וחזר למקומו שלא ייראה כקורא אליו].

וא"כ בנידון דידן בודאי לא היו הגבאי והציבור יכולים לכבד התלמיד חכם האורח בעליה לתורה לתוכחה, ומש"כ המשנ"ב (תכ"ח סק"י"ז) הוא רק שלא ימנע עצמו לגמרי

מכון ירושלים

יצאו לאור

תשב"ץ קטן

פסקי המהר"ם מרוטנבורג
יו"ל ע"פ כתי"י ודפני"ר, עם
מקורות וצינונים, הערות
מקבילות ומפתחות

פנקסו של שמואל
תורת רבינו שמואל שטראשון
זצ"ל

להשיג בחנויות הספרים

עורך הרב הלל מן

התוכחה

שיש בה מעט בשורה

פעם התאוננו תלמידי המהר"ם שפירא מלובלין בפני רבם, כי הגיע לבית המשפט המחוזי באיזורים פרקליט מדינה חדש, שהינו אדם רשע מרושע, אנטישמי מושבע, והיהודים מפחדים להתקרב אליו ולשחרו.

אמר רבי מאיר - אני רוצה לראות אותו.

כשהוא לו את הפרקליט אמר הרב - מה אתם רוצים מהאיש הזה, הוא בסדר גמור, כפי שאני רואה יש לו ידים, התאזרו באומץ ותנו לו, כי הידים של עשו שואפות ומשתוקקות לקבל מנחה מיעקב, והוא שאמרו בהגדה של פסח 'והקב"ה מצילנו מידם', כלומר השי"ת מציל אותנו מהגויים, הודות לעובדה שיש להם ידים ומכונים הם לקבל שוחד ולהטות הדין לצד הנצרך.

בכדי שיתקבלו הדברים הללו על ליבם, הביא להם ראייה גלויה מפרשת התוכחה, באומרו שנאמר במקרא בתוכחה - 'גוי עז פנים אשר לא ישא פנים', וידוע מהקדמונים שאת התוכחות הללו שנאמרו בפרשת כי תבא, ניתן להפוכם לברכה אם יתנהגו בדרך הישר, והאיך ניתן להפוך קללה זו לברכה.

אלא שבכל מקום בתוה"ק כתוב בדרך כלל שני דברים יחד בהקשר זה, 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד', כמו בפרשת עקב, או 'לא תכיר פנים ולא תקח שוחד' בפרשת ויפוטם, נמצא שכאן בתוכחה שכתוב 'אשר לא ישא פנים' בלבד, ולא מוזכר עמו הענין שלא יקח שוחד, סימן הוא שהגוי עז פנים הזה כן לוקח שוחד, וזהו הברכה שנאמרה בתוכחות אלו.

הוא אהבם ואם אירע שהקורא יש לו שנאה על אחד מהצבור מוטל על הסגן שלא יצוה לקרות לזה לפרשת התוכחה מפני שסכנה היא ואם יודע שהקורא שונאו ומתיירא שמו יקראוהו יצא בין גברא לגברא מבהכ"נ עד שיקראו אחר ויכנס אח"כ ואם לא יצא וקראוהו יעלה כיון שהוא מתכוין משום כבוד התורה שומר מצוה לא ידע דבר רע. ואסור להקורא לחשוב בשעת קריאתו ענין קללה לנוכח שום אדם ע"ש וכתב בפתחי שערים דאף להמג"א יעלה בדיעבד אם קראהו:

ה[. עוד מנהגים בענין מי נכון שיעלה בעליה זו. ויש שנהגו לשכור אחד שיעלה לתוכחה כמ"ש בשו"ת צמח צדק הקדמון ס"ו נ"ו ובשו"ת הר הכרמל ס"ו י"ב. וכן היה נהוג בבעלזא בחו"ל לשכור אחד שיעלה לתוכחה, אמנם כאן בא"י שלא נמצא א' שרצה לעלות לתוכחה קראו אצל כ"ק מרן ז"ל הפרשה מה"אם לא תשמעו ל"י בלא ברכה לפניו ולא אחריה ואיתא בספר חסידים תשס"ו הר"שונים היו קוראים עם הארץ לתוכחה כדי שלא יהא אדם חשוב קורא ויתקיימו דבריו כו' פי' בדומנם מי שה' העולה לתורה הוא ה' הקורא פרשה זו ע"ש. וכתב במהרי"ל (מנהגים הלכות קריאת התורה) בתוכחות דבסדר בחוקותי קרא ש"צ יעמוד מי שירצה. ונער בו מהרי"ל ס"ג"ל לקרא אחד מיוחד ככל שאר הפרשיות, ודוקא לתוכחות דבמשנה תורה קריין מי שירצה משום דאינהו נאמרו בלשון יחיד. וראיתי פעם אחת דעלה עני ואביון אחד לקרא באותן תוכחות דבמשנה תורה, וא"ל מהר"י ס"ג"ל מה לך ולצערך הלא כבר בעו"ה נגעו כך התוכחות וכעס עליו שעלה. והיה מנהג במגנצא שהיו מתנים עם שמש ב"ה כששוכרין אותו שאם לא ימצא שום עומד לקרא אל התוכחות שאלו הוא יקרא בהן, דמאחר שהוא מושכר לכך אין להקפיד כ"כ.

ו[. עוד ממנהגי הקריאה. נוהגים לקרוא התוכחה בקול נמוך ובמהירות. ראה במג"א ס"י תכח ח ומקורו ממגילה ל"א: לוי בר בוצי היה קרי ומגמגם קמיה דרי"ה בארורי, ופרש"י קרא אותן במרוצה ובקושי, וראה פלא בכ"מ בהל' תפלה פי"א ה"ז בשם רבינו מנחם וז"ל תמן איתא בירושלמי לקרות הקללות בגמגום אבל של משנה תורה א"צ לגמגם ע"כ ועיין בספר מטעמים עמוד קמ"ד טעם שקוראים התוכחה בלחש משום דרביי חכמים בנחת נשמעים ודברי תוכחה דכתיב אלה הדברים ברמיהו, וכ"כ פ"ח ס"ז קט"ז ע"כ וד"ו שו"ת מנח"א ח"א סימן ס"ו ועיין מקור חיים קמ"ו ס"ה שהחכם עולה וקורא לעצמו בקול נהי ובכיה. אמנם צריך לזהר שלא ינמיך קולו יותר מידי שלא ישמעו ולא יצאו ידי חובת הקריאה. ויש הנוהגים לקרוא בקול רם. כן סבר האר"י ז"ל וכ"כ במנח"א ח"א ס"ו בשם המגיד הקדוש מקאונץ זצ"ל שנהג לקרוא את התוכחה בקול רם. וכן נהג רבינו הקדוש החוזה מלובלין ז"ע. וראה בספר המוסר הגיון הנפש לרבי אברהם ב"ר חייא הנשיא (בן דורו של הרי"ף עמוד ס"ה) וז"ל ואתה מבין מכאן התוכחה שבמשנה תורה רמו על גלות בית שני וכל איש מבין וחכם ראוי לשמוח כל זמן שהוא שונה בתוכחות האלה ותייב הוא לתת שבת והדאה לצורנו אשר עזרנו ואמץ אותנו לסבול הצרות המשונות והתוכחות הגדולות ההם ולא שכחנו שם אלקינו ולא עובנו תורתו ונהיה בטוהים בטחון גדול ומאמינים אמונת שלמה כי הקב"ה אשר נסה אותנו בכל הסיורים ההם כפי צדונו הוא ימלא כל דבריו הטובים ונחמתו אשר השמיענו על ידי נבואיו בגודל רחמינו וחסדיו, ואני תמה מאנשים שהם מתעצבים בקוראם התוכחות האלה והם ממחרים לקרוא אותם בחפזן ובבהלה כאלו הוא דבר קשה ומרהיבם לו ומפחדים ממנו ואני איני מוצא למעשיהם זה טעם לפי שאנו יודעים כל הסיורין האלה כבר עברו עלינו וסבלנו אותם ברחמי שמים ואין מנהג בני אדם לפחד מדבר שעבר עליו ובוטח שאינו חוזר עליו פעם שנית כאשר אנו מאמינים ובוטחים וכן מנהג בני אדם להיות שמחים וטובי לב בכל דבר טוב שהם מקיים לראות למח. ונמצא מכאן שאנו ראויים לשמוח ולגיל בשמענו כל הצרות העוברות עלינו מפני שהם מחזקים אמונתנו ומבטיחים שכל הטובות הכתובות אחריהם יהיו באים עלינו ונוגעים בנו ומשם היו כל המתעצבים בשמעם את כל התוכחות האלה הם פתאים בעיני וריקים ויכול אתה לומר שאינם באמונת שמים חזקים עכ"ל

א[. מקור הענין. בגמרא מגילה דף רף עמוד ב תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבמשנת תורה (היינו קללות שבפר' כי תבוא) קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים, אטו עזרת ראש השנה היא? - אין, עזרת נמי ראש השנה היא, דתנן: ובעזרת על פירות האילן ע"כ. והתוס' במגילה שם סוד"ה קללות כ' שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל שלא להסמיך הקללות לר"ה, ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עזרת כדי שלא להסמיך הקללות שבחוקתי לעזרת. ומבואר שאפילו לבני מערבא שהיו משלימין את קריאת התורה רק פעם ב' שנים, בכל אופן היה דין מיוחד לקרוא את הקללות קודם עזרת וקודם ר"ה מדין תכלה שנה וקללותיה. >וכענין חובת קריאת ד' פרשיות שזה תקנה מיוחדת לקרוא פרשיות אלו בזמן ג'.

ב[גדר הענין-תכלה שנה וקללותיה. כתב הרמ"ז (בפירושו לזהר הקדוש פרשת פנחס) קריאת הקללות ביראת השם נחשב לו כאילו באו עליו ממש דברי הרמ"ז מאירים לנו את דברי הגמרא במגילה כדי שתכלה שנה וקללותיה שהרי לכאורה הוא תמורה מאד מה ענין קריאת התוכחה שעל ידי זה יכלו כל הקללות. ולדברי הרמ"ז יובן מאד שאפילו אם חלילה נגזר קללה כיון שקוראים פרשת התוכחה ביראת השם ובהכנעה נחשב קריאת התוכחה כאילו בא הקללה מגזר הדין וזהו כדי שתכלה שנה וקללותיה ממש.

ראה בספר באר משה (כי תבא) שכתב כי היסורים שבאו על האדם אינם דרך נקמה חלילה אלא היסורים הם אמצעי למטרה לבא להכנעה וכשישראל נכנעים בקריאת התוכחה כבר השיגו את המטרה ואין צורך ביסורים עצמם אלא זוכרתי את ברתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור.

ג[. הדין שאין מפסיקין באמצע קריאתו. בשולחן ערוך אר"ח סימן תכח סעיף ו כתוב קללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהם, אלא אחד קורא כולם ומתחילין בפסוקים שלפניהם ומסיים בפסוקים שלאחריהם; אבל קללות שבמשנה תורה יכולין להפסיק בהם, ואף על פי כן נהגו שלא להפסיק בהם. והטעם שאין מפסיקין בהם כתב המשנה ברורה שם ס"ק טו סמכוה זה אקרא דמשלי דכתיב מוסר ד' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו ואם היה זה הקורא מפסיק בהן והיו צריכין לקרות אחר היה נראה כאלו קץ זה בתוכחת השי"':

ד[מי נכון שיעלה לתורה בקריאה זו. בהרבה מקומות נהגו לעלות לקריאת התוכחה את השי"ץ שהוא בעל קורא, וכן הוא המנהג הנכון. ראה משנה ברורה סימן תכח ס"ק יז ובמקומות שנהגו כן, אפילו אם הבעל קורא הוא כהן יכול לקרות מתחילת פר' בחוקותי עד אחר התוכחה, ומנין הקוראים ישלים משם והלאה. ובפר' כי תבוא יש עלו שבעה קוראים עד התוכחה, ויצמצם מספר הפסוקים לכל עולה עד התוכחה, באופן שהכהן שהוא הבעל הקורא שיעלה לקריאת התוכחה היא אחרון הקוראים. עוד כ' המ"ב: מהרי"ל הקפיד על מי שעלה לתוכחה דדוקא השמש ששוכרין אותו לזה אין קפידא. ומ"מ אם קראוהו בודאי צריך לעלות (דמי שקראוהו לעלות לס"ת ואינו עולה גורם שיתקצרו ימיו) ולא יארוע לו שום דבר רע דכיון שעולה משום כבוד התורה שומר מצוה לא ידע דבר רע. ובהרבה מקומות נוהגין שהשי"ץ הקורא בעצמו עולה ונכון הוא. ובשולחן ערוך אר"ח סימן נ"ג טו ומי שהוא שונא לשי"ץ לא יעלה לספר תורה כשקורא התוכחה (אור זרוע). וכ' המ"ב משנה ברורה שם ס"ק נח: שונא השי"ץ - ר"ל כיון שהוא שונא לשי"ץ מסתמא השי"ץ ג"כ אינו אוהבו כי כמים הפנים לפנים וגו' ואולי יכוין שי"ץ הקורא בהתוכחה נגד פניו וחשש סכנה היא לו ע"כ פסק דמפני זה אפילו קראהו לא יעלה וכנה"ג כתב דיותר טוב שיעלה משיכנס לעונש שבביל שהוא כבוד התורה וכן הסכים הגר"א וכן כתב בספר שערי אפרים וז"ל צריך שיהיה אהוב להצבור

הנושאים הבאים

נצו"י - עניני הדין בראש השנה

האזינו - נטילת ערבה

מכון ירושלים

יצאו לאור

תשב"ץ קטן

פסקי המהר"ם מרוטנבורג

יו"ל ע"פ כתי"י ודפו"ר, עם מקורות וציונים, הערות מקבילות ומפתחות

פנקסו של שמואל

תורת רבינו שמואל שטרנאוון זצ"ל

להשיג בחנויות הספרים

מוסד הרב קוק

חדשי

חכמה פנימית

וחכמה חיצונית

בין ישראל ליוון עפ"י

המהר"ל ובית מדרשו

